

היכרטים לשונויים בפרשת שפטים עז

דקדוקי מילים וחלקם בעלי שינוי משמעות בפרשת שפטים ובהפטרות ובראשון של כי-תצא

טז יח	שפטים ושפטים: הפ"א והט"ז בשווא נע. תתן-לך: געיה בת"ו הראשונה
טז כ	נתן לך: אין טעם נסוג אחור, כן הדבר גם בהמשך יז ב
טז כא	תעשה-לך: העמדה קלה בת"ו ודגש חזק בלמ"ד מדין דחיק
יז א	כל דבר רע: טעם טפחא בתיבת כל, יש להקפיד על הפרדת שתי התיבות הנותרות
יז ד	והגד-לך: געיה בה"א
יז ז	תהיה-בו: העמדה קלה בת"ו ודגש חזק בב"ת מדין דחיק
יז ח	לנגע: הלמ"ד קמוצה
יז י	אשר יבחר ה': טעם טפחא בתיבת אשר
יז יב	לשרת: טעם נסוג אחור לשי"ן ותנועת הר"ש התקצרה לסגול
יז יד	וישבטה בך: טעם נסוג אחור לשי"ן, הבי"ת בראש התיבה השנייה בדגש חזק מדין אתי מרחיק
יז טז	לא-ירבה-לו: במלרע, הלמ"ד האחרונה בדגש חזק מדין דחיק, אין לקרוא כאילו ההטעמה בב"ת
	וכן הדבר גם בהמשך פס' יז. תספון: יש להאריך מעט בת"ו ובמלרע
יז יח	וכתב לו: טעם נסוג אחור לכ"ף. מלפני הפהגים הלוים: טעם טפחא בתיבת מלפני
יז יט	וקרא בו: טעם נסוג אחור לקו"ף
יז כ	הוא ובניו: יש להקפיד על הפרדת התיבות, להשמיע שורק פעמיים, כן הדבר בהמשך יח ו
יז ב	לא-יהיה-לו: העמדה קלה בי"ד הראשונה
יז ה	את-הדבר הרע: הרע ברי"ש קמוצה
יח ח	חלק כחלק: לאלו שאינם מבחינים בקריאתם בין קו"ף לכ"ף עליהם להיזהר לא להדביק את התיבות
יח ט	פתועבת: העי"ן בחטף פתח ולא בצירי ¹
יח יא	וידעני: הי"ד בחירק חסר (אין לקרוא 'ואידעני') והדל"ת אחריה דגושה ובשווא נע
יח יב	כל-עשה אלה: טעם נסוג אחור לעי"ן
יח יד	אל-מענגים: נו"ן ראשונה בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהדפוסים. נתן לך: טעם נסוג
	אחור לנו"ן הראשונה. תשמעון: במלרע
יח יט	האיש אשר לא-ישמע: תיבת האיש בפשטא, לא בקדמא כמו בצירוף קדמא מהפך פשטא
יט א	ובבתייהם: בי"ת ראשונה, על אף הקושי, בשווא נח
יט ב	תבדיל לך: אין טעם נסוג אחור, עם זאת, יש להיזהר לא להדביק את התיבות

¹ צורת הנסמך גרמה לתנועת הצירי להתקצר לחטף

יט ה וְנִדְחָה: הד' דגושה ובשווא נע ²	
יט ו כִּי-יָחֵם: כי במקף ולא במונח	
יט ח אֶת-גְּבֻלָּךְ: העמדה קלה בב'ת והלמ"ד בשווא נע. וְנָתַן לָךְ: טעם בסוג אחור לנו"ן הראשונה	
יט י יָדָם נָקִי: הד' קמוצה ³	
יט יא וְאָרַב לוֹ: טעם נסוג אחור לאל"ף	
יט יג מִי־שָׂרָאֵל: הי"ד בדגש חזק ובחירק	
יט יט וַעֲשִׂיתֶם לוֹ: טעם נסוג אחור לשי"ן	
כ ב כְּקִרְבָּכֶם: הקו"ף בקמץ רחב והרי"ש בקמץ קטן	
כ ג אֶל-תִּירְאוּ: געיה בת"ו והרי"ש בשווא נע ⁴	
כ ו אֲשֶׁר-נָטַע פָּרִים: אין טעם נסוג אחור. תיבת אֲשֶׁר מוקפת ולא בקדמא, כן הדבר גם בפסוק הבא	
כ ז אֶרֶשׁ: שי"ן שמאלית	
כ ט וּפְקֻדּוֹ: הטעמה משנית של מרכא בפ"א במדויקים	
כ יא לָמָס: הלמ"ד בקמץ	
כ יט לְתַפְשָׁה: הת"ו בקמץ קטן. אֶת-עֲצָה: יש להקפיד על קריאת המפיק, אחרת יש בכך כדי לשבש את משמעות הכתוב	
כ כ כִּי-לֹא-עָץ: שלוש המילים מוקפות וזהו הנוסח הנכון ⁵	
כא א בָּאֲדָמָה: הב' קמוצה	
כא ב וּמִדְדוּ: דל"ת ראשונה בשווא נע ⁶	
כא ד וְעֶרְפוֹ-שֵׁם: געיה בעי"ן	
כא ו עַל-הָעֵגְלָה הָעֲרוּפָה בְּנַחֲלִי: טעם טיפחא בתיבת עַל-הָעֵגְלָה	
כא ח יָדָם נָקִי: הדל"ת קמוצה	
הפסרת שופטים, ישעיהו נא יב – נב יג:	
נא יב וּתִירְאִי: העמדה קלה בת"ו והרי"ש בשווא נע ⁷	
נא יג וַיִּסַּד אֶרֶץ: תיבה ראשונה במלרע ושנייה במלעיל, אין טעם נסוג אחור	
נא טו רָגַע: במלרע	
נא יז הַתַּעֲזָרִי הַתַּעֲזָרִי: בשתי התיבות רי"ש ראשונה בשווא נע ולא בחטף	
נא יט מִי יָנוּד לָךְ: טעם טפחא בתיבת מִי	

² המרפה וקורא בשווא נח משנה למשמעות של דחייה.

³ יתכן שזה לעיכובא למי שבכל מקום מבחין בין קמץ לפתח

⁴ הקורא נח משבש את משמעות הכתוב

⁵ בקורן התיבה כִּי מוטעמת במונח, עיין בספר "כא"צ והנוסח המקובל של המקרא" עמ' 54 שהטעמת הדפוס מנוגדת לנוסח המדויק בכתבי היד.

⁶ אין לחוש לאותם דפוסים וכתבי יד אשר ניקדו שם חטף פתח, אין זה אלא כי אם למנוע קריאתה בשווא נח

⁷ יש שינוי משמעות אם יקרא בשווא נח.

נא כ הַמְלֵאִים: געיה בה"א והמ"ם אחריה בשווא נע

נא כא וּשְׁכַרְתָּ: שי"ן ימנית

נא כג מוֹגֵיד: הו"ד בחירק חסר, אין לקרוא 'מוגאיד'⁸. לַעֲבָרִים: הלמ"ד בפתח על אף שהיא באה לפני גרונית

נב א עוֹרֵי עוֹרֵי: במלרע

נב ד יֶרֶד-עַמִּי: געיה ביו"ד הראשונה

נב ה יְהִלֵּלָהּ: הה"א בצירי, ואין להשמיע צליל של יו"ד אחריה. מִנְאֵץ: המי"ם בחירק ולא בשווא

נב ו הַמְדַבֵּר: געיה בה"א והמ"ם אחריה בשווא נע

נב ח נִשְׂאוּ קוֹל: טעם נסוג אחור לנ"ן, השי"ן בשווא נע

נב ט חֲרָבוֹת: החי"ת בקמץ קטן

נב יא הָבְרוּ: במלעיל

נב יב תִּלְכוּן: מלרע

ראשון של כי-תצא

כא יג וּבִכְתָּהּ: המילה מוטעמת במרכא בבלי"ת ובתביר בת"ו

כא טו לְשִׁנְיָאָה: הנ"ן בחירק

כא יט וְתִפְשׁוּ בּוֹ: הטעם נסוג לתי"ו, עם זאת הפ"א בשווא נע

יז ו עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אֹי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוֹמַת הַמֶּת לֹא יוֹמַת עַל-פִּי עַד אֶחָד:

פסוק דומה בכי-תצא יט טו עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אֹי עַל-פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר:

הצירוף 'שנים עדים' משונה במקצת כי אם יש צורת 'שני' אין צורך ב'שנים'.

'שני' נראה יותר כסמיכות, אומרים שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים (דברים יט, יז) ובדומה חֲמִשָּׁת הָאֲנָשִׁים (שופטים יח, ז).

אבל 'חמשת אנשים' לא מקובל. גם כאן בהמשך 'שלשה עדים' ולא 'שלשת עדים'. לכן שימוש זה ב'שני' הוא מחודש.

הנצי"ב⁹ ז"ל בפירושו העמק דבר: על פי שנים עדים. שני עדים מיבעי, וכמש"כ להלן י"ט ט"ו על פי שני עדים, אכן ההבדל בין שני לשנים הוא, דשני משמעו שוין ממש, ושנים משמע זוגי שאין ההשתוות שוין אלא קצת מנגדים, ובזה הניגוד נעשים אחת, [וכמש"כ בשם רבינו בחיי בפ"י וְעִשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרָבִים (שמות כה, יח), שיהיו נדמות זכר ונקבה, ובזה הוי"ן אחד], וכן י"ל כאן עפ"י הירושלמי סנהדרין והובא ברא"ש שם, דכי דבריהם מכוונין ביותר הוי בדיק אחריהן, נמצא הניגוד שביניהן עושין אותם אחד, ומ"מ אינו אלא לכתחילה. וכתוב לשון זה בדיני נפשות, דמפורש ביה מצות חקירה: גם בספר מהרי"ל דיסקין על התורה דן בשאלה זו.

עפ"י שנים עדים או שלושה עדים אם א' ראה מחלון זה וא' ראה מחלון זה וגר. ולהלן (י"ט ט"ו) כתוב לא יקום אינו מצטרף, אבל לענין דיני ממונות ע"ז וכו', עפ"י שני עדים וכו', ולא כתוב שנים, האופן היא מצטרפת ע"כ כתוב כאן שנים דכאן מירי דיני נפשות וגבי דיני נפשות כי אי אפשר אלא דוקא שנים בפ"א דגמא

⁸ לתשומת לב: מוֹגֵיד בגימ"ל לא מוּנֵחַ בנ"ן כבהפטרות עקב. וכבר ראיתי שטעו בזה.

⁹ ראשי תבות: נפתלי צבי יהודה ברלין. בפועל קראו לו ר' הירש לייב, וזכורני זקן 'מהדור הקודם' שכך כינה אותו, גם ב'מקור ברוך' מכונה כך.

גם הרב יעקב קמנצקי ז"ל נזקק לעניין זה בספרו אמת ליעקב על התורה.
הנה על פי חקי הלשון היה לו לכתוב
על פי שני עדים, וכן הוא באמת לקמן לגבי
דיני ממונות [י"ט פט"ו]: על פי שני עדים
גוי יקום דבר³. והנראה לי, דבאמת בכל
מקום שנאמר "עד" הרי כאן שנים⁴, כלומר
דעד נקרא הראייה, והראייה היא לכל הפחות
על פי שני אנשים, ואילו היה כתוב על פי
שני עדים הוה אמינא שבכדי לחייב מיתה
נצטרך שתי כיתי עדים וכל כת תהיה בת שתי
הערה 4 סוטה [דף ב' ע"ב]: כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד וכו'.

ננסה לסכם את דבריהם

העמק דבר: 'שני' משמע שהעידו עדות זהה. זו עדות חשודה, ויתכן שלא תתקבל בדיני נפשות.

מהר"ל דיסקין: שנים ראו ביחד מאותו חלון, אבל אם העדים לא ראו זה את זה יתכן למ"ד שעדותם לא תתקבל.

אמת ליעקב: 'שני עדים' יש מקום לטעות של 'עד' הוא שני עדים בסך הכל ארבעה, אבל שנים עדים אין מקום לטעות זו. אחרי שהתורה גילתה בנפשות, ברור שגם בממונות לא צריך שני זוגות.

א"ה: כל הפירושים מניחים שהצורה הצפויה היא 'שני', ובאים לתרץ את הצורה 'שנים'. ובתחילת דברינו הוצע שהצורה שנים היא היותר טבעית.

שניים או אלפיים הם צורה כפולה זוגית על דרך ברכיים או ידיים. והצורה 'שְׁנִי' או 'יָדִי' היא סמיכות.

ובכלל אם נבדוק במקרא שימושים נוספים של 'שְׁנִים' כמדומה שהסברים אלה לא יעלו יפה.

הנוסח ומקורותיו. המקורות שעל-פיהם קבע ר"מ ברויאר ז"ל את נוסח המקרא עבור דעת-מקרא, תנ"ך מוסד הרב קוק חורב וירושלים.

יז ה הָרַע: לשש, מ"ג-ל"י כז, מ"ס-ד רעו. הרע: ד. כן גם נוסח כא"צ בעדות מאורות נתן. בדומה לזה גם בפס' ז ברשימות הרב קמחי **הָרַע ל"ש. תַּרַע ד.** וכא"צ בקמץ. משום מה יש חומשים מדפיסים עדיין בפתח.

יז ח דָּבַר: לשש, מ"ש. דָּבַר; אֱלֹהֵהֶמְקֹום: ש. אֱלֹהֵהֶמְקֹום: ל. אֱלֹהֵהֶמְקֹום: ד
ונציה מדגיש אחרי הברה פתוחה; השיטה הנקוטה היא מתיגה בנסמך.
מנחת-שי: **מִמָּד דָּבַר:** חדל"ית רפה. [דָּבַר].

יז ט וַאֲלֵהֶשְׁפֹּט: שוּד. וַאֲלֵהֶשְׁפֹּט: ל; וַהֲגִידוּ: לש. וַהֲגִידוּ: ש. וַהֲגִידוּ: ד

יז י יִגִּידוּ: לש. יִגִּידוּ: ש. יִגִּידוּ: ד כמו בפסוק הקודם.

יז יא ועל: לש, ב"א. ועל: ש, ב"נ

יז יח מלפני הכהנים: לשש, מ"ש. מלפני הכהנים: ד
מנחת-שי: מלפני: בטפחא. [מלפני].

יז כ על: לשש, ב"א. על: ב"נ

יח א תתן-לו: ש?ד. תתן-לו: ל, ש?

יח ד תתן-לו: ש?ד. תתן-לו: ל, ש? הזכרנו כבר את הדגש התמוה בלנינגרד.

יח ה מכל: לש. מכל: ש

יח יג תמים: לשש, מ"ש? תמים¹⁷: ד הערה 17

תיבה זו מובאת ברשימת האותיות הגדולות של מ"ג-ד דה"א א, א"א 82. אך לא כשאר הרשימות הנזכרות בהערה 9.
הערה 9 במ"ס-ל במ"ג-ד בר' א: דה"א א א ובא"א 82, 83.

מנחת-שי: תמים: כתב^א בעל הטורי" שחת"י גדולה, וכן נמצא במקצת ספרי ותיקון ס"ת
ישן, מה שאין כן בס"ס, ובאלפ"א בית"א רבתא שלהם כותבים תי"ו ראשונה^ב דותכתב
אסתר. [תמים].

יח יד נתן שד. נתן: ל נסיגה בטעם מפסיק!

יח טו מקרבנ: לש, הס. מקרבנ: ש

יח כא לא-דברו: לשש, מ"ש. לא-דברו: ד

יח כב יבא: ששד, רמ"ה, מ"ג-ד וי' טז כו, מ"ק-לשש במ' ח כד. יבוא: ל

יח ה הערים: ל, הס. הערים: ש?ש

יח ו כייחם: לשש. כ"י: ד; מתמול: לשש, מ"ש, מ"ג-ל שמ' כא כט, מ"ק-ד ד. מתמל: ד

הגיעה הראויה לבוא בתיבה זו נתפסה כד' כמרכא, וכתוצאה מכך נתבטלה ההקפה.
מ"ש: מתמול השני: מל' בהעתק הללי ובספרי' מדוייקי'.^א זכבר העמודיך על האמת בפ'
ויצא על פסוק והנה איננו עמו כתמול שלשום.⁵⁰ [מתמול].

^א בעל הטורי": על אתר.

^ב דותכתב אסתר: אס' ט כט.

^א זכבר העמודיך: מ"ש בר' לא ב ('והנה איננו עמו כתמול שלשום').

⁵⁰ בדפוסים יוחסה בטעות הערה זו של נורצי ל'מתמל' הראשון (פסוק ד), והוא חסר וי"ו כתיב.

יט ט אשר לד. אשר: ש

יט י דם: לשש. דם: ד; הרע: לשש, מ"ג-ל יו"ד, מ"ס-ד עו. הרע: ד
בשתי הפלוגות יד הקמץ על העליונה. במלה דם יש חשש שינוי משמע.

כ א איבך: ששוד. מ"ש. מ"ג-ש, מ"ק-ל כח נג. איבך: ל
מנחת-שי: כי תצא למלחמה על איבך: חס' וי"ו וי"ד, וכן^א במסורת כל אוריי חס' וי"ו ומל' יו"ד
במ"ב חס' דחס', וס"י כי תצא למלחמה קדמא', דחוא דין, ואידך^ב ואכלת פרי (דכי תבוא), וכן
מס' חרמ"ה ז"ל, וכל שאר אוריית' איבך כת' חס' וי"ו ומל' יו"ד. ועיין ג"כ^ד במ"ג מזמור
פ"ג. [איבך].

כ ה יחננו: לד. יחננו: ש, ש? שיטת ה'דגש הקל' אחרי גרונית בשווא נח.

כ כו-כז אשר-נטע, אשר-אש: לשש. אשר^י: ד הערה 19

בנוסח כתבי היד 'אשר' מוטעם בקדמא רק בפסוק ה: אשר בנה בית-חדש. והדבר חלוי, כנראה בכך, שחיבת הפשטא שם היא ארוכה,
ואילו בשני הפסוקים האחרים חיבת הפשטא היא זעירה (כרם) או קצרה (אשה). ואילו ד' השה את ההטעמה בשלושת הפסוקים האלה
— כנראה, שלא כדין.

כ טו הגוים: ל, הם. הגוים: שש יותר טבעי לשים את הגעיא בהברה פתוחה.

כ יח תועבתם: לשש. תועבתם: ד

כ כ קי: לשש. קי: ד גם כאן שייכת ההערה ביט ו' שונציה קרא געיא כמרכא וביטל את
ההקפה.

כא א באדמה: לשש. באדמה²⁰: ד הערה: דרכו של ד' לנקד פתח לפני חטף פתח, במקום שכתבי היד מנקדים קמץ.
רשימות קמחי: כ' הדיא הביית בפתח אולם החכם וז"ה כ' שכצ"ל בקמץ הביית וכן לעיל
ד' י"ח * קמחי: כ"כ כפפנים * מקורות: באדמה ל, ש. באדמה ד. גם במאורות נתן יש אישור לקמץ.

כא ג בעל: לשש, מ"ש. בעול: ד

הפטרת שופטים

ישע' נא טו ויהמו: אל, ויהמו: ק

טז ואשם: אקד, מ"ק-אלקד, מ"ג-ל יר יג ב. ואשים: ל שוב לנינגרד בניגוד
למסורה הגדולה והקטנה שלו גם יחד, וגם בניגוד לכא"צ ומסורתו ושאר המקורות.

^א במסורת: חשוזה מ"ק – ד על אתר (יב' חס", בלא פירוט) ומ"ג – ד תה' פג ג.

^ב ואכלת פרי: דב' כח נג.

^ג חרמ"ה: אי"ב.

^ד במ"ג: מ"ג – ד תה' פג ג.

יז התעוררי (2,1): לקד. התעוררי¹²: א כתר ארם-צובה היחיד בחטף, והעדפת ברויאר למעט בחטפים בלא-גרונות.

כ המלאים: לד. המלאים¹²: אק משום מה נשמט הדגש מהמ"ם¹⁰ וכא"צ וקהיר מסמנים חטף-פתח, להראות על השווא הנח.

נב ב התנערי: אל, ב"א. התנערי: ק, ב"נ; שקי: אלק. שקי: ד הדגש בשי"ן מזכיר את הדגש בקומץ צאן (בראשית יט, יד).

ה מה לי כי וק: אקד. מ"ס-ד י ד. מי לי כי: ל

ו המדבר: לד. המדבר¹²: אק גם כאן השווא הנע מסומן ע"י חטף-פתח.

ז נאוי: אלד. נאוי: ק הדגש בוי"ו הראשונה בא להורות שאינה נחה.

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה <http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&p=272195#p272195&t=10317>

אם אתה מתעניין
בהגטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בתנ"ם)
לקבלת דוא"ל בעושרים לשוניים
בכתובת: franklashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותנים ☺

¹⁰ דגש שאחרי ה"א הידיעה מושמט במפצל ובמפעל (יש חריגים במפועל), אבל במקרים אחרים מ"ם בשווא אחרי ה"א הידיעה לרוב דגושה. תמלאה (דברים כב, ט) תמלאה (עמ"ס ב, ג) תמלאה (קהלת יא, ה), כאן דגוש רק בקהלת.